

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ТРЕНІНГ КУРС: ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

**Методичні рекомендації до виконання
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля"
освітньої програми "Підприємництво та торгівля"
третього (освітньо-наукового) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2025**

УДК 378.1(072)

T66

Укладачі: Т. І. Дементьєва

Г. А. Полякова

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу.

Протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Тренінг курс: Педагогічна майстерність [Електронний ресурс] :
T66 методичні рекомендації до виконання для здобувачів вищої освіти спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля" освітньої програми "Підприємництво та торгівля" третього (освітньо-наукового) рівня / уклад. Т. І. Дементьєва, Г. А. Полякова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2025. – 30 с.

Подано практичні завдання, відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни, і методичні рекомендації щодо їхнього виконання, що будуть сприяти набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей для виконання педагогічних завдань.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 076 "Підприємство та торгівля" освітньої програми "Підприємство та торгівля" третього (освітньо-наукового) рівня.

УДК 378.1(072)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2025

Вступ

Сучасна система вищої освіти вимагає від викладачів не лише глибоких професійних знань, а й високого рівня педагогічної майстерності, методичної підготовки та здатності до інноваційної діяльності. Зміни в суспільстві, технологічний прогрес і новітні освітні тенденції зумовлюють необхідність оновлення підходів до викладання, упровадження інтерактивних методів навчання та постійного професійного розвитку викладачів.

Методичні рекомендації з тренінг-курсу "Педагогічна майстерність" спрямовано на формування й удосконалення професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Вони охоплюють ключові аспекти педагогічної майстерності, методики розроблення й організації навчальних занять, оцінювання результатів навчання та розвитку загальних компетентностей викладача.

Кожна із цих тем містить інтерактивні завдання (рольові мініігри, кейс-методи, дискусійні формати, симуляційні вправи), які сприяють формуванню навичок педагогічної комунікації, ефективного управління аудиторією, критичного мислення, самостійної роботи, ефективної взаємодії, креативного підходу до викладання та рефлексивної діяльності тощо.

Компетентності та результати навчання, сформовані тренінг-курсом, визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Компетентності та результати навчання, сформовані тренінг-курсом

Результати навчання	Компетентності, якими має оволодіти здобувач вищої освіти
РН02	ЗК01; СК03; СК06
РН06	ЗК01; СК03; СК06
РН12	ЗК01; СК03; СК06

Примітка.

РН02. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти, що дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або

професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми маркетингу з урахуванням соціальних, економічних та правових аспектів.

РН06. Приймати ефективні, етичні та соціально відповідальні рішення, забезпечувати лідерство, автономність та міжособистісну взаємодію у їх реалізації в професійній діяльності, спрямовані на підтримку розвитку громадянського суспільства, культурного та соціального прогресу, а також підтримку підприємництва в рамках третьої місії університетів, коли університет стає центром підприємницької активності, відкритим для всіх зацікавлених учасників.

РН12. Організовувати і здійснювати освітній процес у закладах освіти, розробляти і впроваджувати спеціальні освітні компоненти зі сфери підприємництва та торгівлі, спрямовані на стимулювання підприємницької активності, розвиток підприємницьких навичок та підготовку фахівців, готових до викликів та можливостей сучасного бізнесу.

ЗК01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері підприємницької та торговельної діяльності на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті, спрямовану на створення та впровадження інноваційних освітніх програм, підтримку студентського наукового дослідження, розвиток педагогічних методик, сприяння взаємодії зі стейкхолдерами та розвиток підприємницької культури в суспільстві.

СК06. Здатність застосовувати сучасні інформаційно-комунікативні технології (інформаційні системи, хмарні технології, комунікаційні технології передачі та обміну інформацією), прилади та обладнання (в тому числі комп'ютерну техніку, апаратно-програмне забезпечення), необхідні для виконання інноваційної науково-дослідної, педагогічної, професійної діяльності в підприємницьких та торговельних структурах.

Тема 1. Педагогічна майстерність викладача в контексті тенденцій розвитку вищої освіти

Мета завдань: розвиток уявлень про педагогічну майстерність викладача; ознайомлення із сучасними тенденціями вищої освіти, ключовими компонентами педагогічної майстерності; формування вміння аналізувати педагогічні ситуації й пропонувати рішення; розвиток різних компонентів педагогічної діяльності, формування власного стилю викладання та вдосконалення ключових навичок викладача.

Інтерактивні завдання

1. "Ідеальний викладач"

Форма: індивідуальне завдання.

Завдання: створити короткий опис ідеального викладача в сучасних умовах, спираючись на обговорення.

Обговорення: провести мініпрезентацію розробленого завдання.

2. Принцип доступності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити коротке пояснення складної теми (будь-якої на вибір) для здобувачів вищої освіти різного рівня підготовки.

Обговорення труднощів, які виникли під час адаптації матеріалу.

3. Принцип свідомості й активності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: створити інтерактивне завдання для здобувачів вищої освіти, яке стимулює їхню активну участь у навчанні.

Обговорення: провести мініпрезентацію розробленого завдання.

4. Принцип системності та послідовності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити структуру однієї лекції, яка містить логічний перехід від базових понять до складних; обґрунтувати, як матеріал буде систематизовано і яким чином нові знання базуються на попередніх.

Обговорення: презентувати структуру перед групою, отримати відгук.

5. Принцип індивідуального підходу

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: скласти план роботи зі здобувачами вищої освіти з різними рівнями підготовки; описати, які методи будуть застосовані для кожного рівня; вибрати індивідуальні форми роботи (наприклад, консультації, додаткові завдання).

Обговорення: як можна ефективно враховувати індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти.

6. Принцип зв'язку теорії з практикою

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: створити завдання, яке дозволяє здобувачам вищої освіти застосувати теоретичні знання на практиці. Наприклад: імітація реальної професійної ситуації, проектне завдання з реального життя.

Обговорення: як можна поліпшити зв'язок між теорією та практикою.

7. Принцип наочності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: підготувати презентацію на вибрану тему із застосуванням мультимедійних матеріалів, діаграм, графіків або інших візуальних засобів; оцінити, наскільки використання наочності допомагає кращому засвоєнню матеріалу.

Обговорення: які види наочності є найбільш ефективними.

8. Майстерність викладача

Форма: робота в парах.

Завдання: кожна пара отримує опис проблемної ситуації в навчальному процесі (наприклад: здобувачі вищої освіти не беруть участі в обговоренні; технічні проблеми під час онлайн-лекції тощо). Запропонувати способи розв'язання, зважаючи на принципи педагогічної майстерності.

Обговорення: кожна пара презентує своє рішення (по 2 – 3 хв).

9. Аналіз педагогічних кейсів

Форма: робота в малих групах.

Завдання: кожна група отримує один кейс (опис педагогічної ситуації). Наприклад: проблема з дисципліною в групі, конфлікт між здобувачами вищої освіти, низька залученість здобувачів вищої освіти до обговорення і т. ін. Проаналізувати ситуації та відповісти на запитання: які проблеми є в кейсі, які причини цих проблем, які дії викладача можуть поліпшити ситуацію тощо.

Обговорення: кожна група презентує свої висновки, викладач пропонує альтернативні підходи до розв'язання ситуації.

10. Аналіз викладацької діяльності

Форма: групова робота.

Завдання: група спостерігає за реальним заняттям або відеофрагментом лекції. Потрібно проаналізувати педагогічну діяльність викладача за критеріями (чіткість подачі матеріалу, рівень взаємодії зі здобувачами вищої освіти, методи активізації уваги тощо).

Обговорення: які сильні та слабкі сторони помічено, як можна поліпшити викладання.

11. Педагогічне спілкування

Форма: робота в малих групах.

Завдання: потрібно знайти ефективні комунікативні стратегії для розв'язання ситуацій, пов'язаних зі складною комунікацією, використовуючи емоційний інтелект, активне слухання, емпатію (наприклад: невихований здобувач вищої освіти, байдужа аудиторія, неконструктивна критика з боку колег тощо).

Обговорення: презентація альтернативних підходів та їх аналіз.

12. Створення позитивного мікроклімату

Форма: робота в малих групах.

Завдання: кожна група розробляє стратегії створення комфортної атмосфери на занятті (наприклад: як працювати з тривожними здобувачами вищої освіти, як мотивувати до співпраці, як уникати конфліктів тощо). Створити чекліст "Як зробити навчання комфортним і продуктивним".

Обговорення: презентація напрацювань.

13. Зворотний зв'язок у навчанні

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: сформулювати різні варіанти зворотного зв'язку на відповідь здобувача вищої освіти (підбадьорливий, коригувальний, критичний, нейтральний). Проаналізувати, як різні стилі впливають на мотивацію здобувачів вищої освіти.

Обговорення: найефективніші підходи до зворотного зв'язку.

14. Стимулювання здобувачів вищої освіти

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обговорення різних методик активізації уваги здобувачів вищої освіти (кейси, інтерактивні лекції, гейміфікація, проблемне навчання тощо).

Обговорення: презентація ідей та їх застосування на практиці.

15. Моделювання викладацької діяльності

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: змоделювати педагогічну діяльність (вибрати стиль викладання, методи та прийоми тощо).

Обговорення: захист концепції перед групою та отримання конструктивного зворотного зв'язку.

Тема 2. Функції професійної діяльності та професійна компетентність викладача

Мета завдань: формування уявлення про структуру професійної компетентності викладача, основні функції професійної діяльності, їх зміст і взаємозв'язок; розвиток практичних навичок застосування функцій у реальних ситуаціях, розв'язання складних педагогічних ситуацій; розвиток навичок міжособистісної комунікації викладача, усвідомлення співвідношення власної самооцінки з оцінкою здобувачів вищої освіти та колег.

Інтерактивні завдання

1. Функції викладача

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обговорити питання: "Які функції виконує викладач у своїй професійній діяльності?". Кожна група презентує свої результати.

Обговорення: формують загальний перелік функцій викладача.

2. Аналіз ситуації

Форма: робота в парах.

Завдання: на основі вигаданої педагогічної ситуації (наприклад: викладач веде заняття в групі здобувачів вищої освіти із низьким рівнем підготовки, де мотивації до навчання майже немає) визначити, які функції викладача є ключовими в цій ситуації; розробити кроки їх реалізації; обґрунтувати вибір інструментів і підходів.

Обговорення: кожна група презентує своє рішення.

3. Пріоритетні функції викладача

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група доводить, що головною є освітня функція, друга – що наукова. Підготувати аргументи та контраргументи.

Обговорення: дебати, після яких кожна група робить висновки.

4. Розподіл завдань за функціями

Форма: робота в малих групах.

Завдання: розподілити завдання для викладачів за основними функціями (освітня, виховна, методична, наукова тощо).

Обговорення: кожна група презентує своє рішення.

5. Створення ідеального портрета викладача

Форма: робота в групах.

Завдання: кожна група створює ідеальний портрет викладача у формі схеми, зазначивши основні функції та професійні якості, які допомагають реалізовувати ці функції.

Обговорення: презентація результатів.

6. Тест-дискусія

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: підготувати відповіді на питання. Наприклад: Що важливіше для викладача – методична підготовка чи педагогічна етика? Яка функція викладача більше впливає на ефективність навчання – освітня чи виховна?

Обговорення: презентація відповідей і пояснення вибору.

7. Аналіз ситуації

Форма: групова робота.

Завдання: проаналізувати кейс із ситуацією. Наприклад: викладач-початківець університету стикається з проблемою низької мотивації здобувачів вищої освіти на лекціях; здобувачі вищої освіти активно використовують гаджети, не беруть участі в обговоренні тощо. Визначити можливі причини, запропонувати три конкретні дії для розв'язання проблеми, обґрунтувати свої рішення, базуючись на теорії професійної компетентності викладача.

Обговорення: презентація рішень.

8. Складові професійної компетентності

Форма: робота в малих групах.

Завдання: обговорення питань (Які ключові складові професійної компетентності викладача? Як вони впливають на навчальний процес? тощо); створення "хмари понять" або кластера.

Обговорення: кожна група презентує свої ідеї.

9. Викладач і здобувач вищої освіти

Форма: робота в парах.

Завдання: один грає роль викладача, інший – здобувача вищої освіти. Викладачеві потрібно пояснити складну тему простою мовою, а здобувач вищої освіти ставить запитання або демонструє нерозуміння. Завдання викладача – знайти спосіб залучити здобувача вищої освіти та допомогти йому зрозуміти тему.

Обговорення: що вдалося, а що варто поліпшити.

10. Традиційні та інноваційні методи викладання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група захищає традиційні методи викладання, друга – інноваційні.

Обговорення: кожна група готує аргументи та відповідає на контр-аргументи опонентів.

11. Створення навчального мініпроєкту

Форма: робота в групах.

Завдання: кожній групі потрібно розробити короткий план заняття (лекції, семінару або практичного заняття) із будь-якої теми. План має включати цілі заняття, методи навчання, оцінювання результатів.

Обговорення: презентація результатів перед групою.

12. Оцінка педагогічних якостей

Форма: групова робота.

Завдання: кожен із групи заповнює анкету самооцінки, оцінюючи свої педагогічні якості за шкалою від 1 до 5. Інші учасники (група або викладач) анонімно оцінюють їх за тими самими критеріями.

Обговорення: порівняння результатів (наскільки суб'єктивна й об'єктивна оцінки збігаються).

13. Кейс-метод "Важке рішення"

Форма: групова робота.

Завдання: група отримує кейс – складну педагогічну ситуацію (наприклад, здобувач вищої освіти конфліктує з викладачем або відмовляється виконувати завдання). Потрібно проаналізувати проблему, знайти оптимальні способи її розв'язання та обґрунтувати свій вибір.

Обговорення: у загальному колі оцінюють ефективність запропонованих способів.

14. Авторитет викладача: роль чи особистість?

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група аргументує важливість рольового авторитету, друга – особистісного. Кожна група наводить факти, приклади з власного досвіду.

Обговорення: підбиття підсумків.

15. Портрет авторитетного викладача

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: кожен записує три риси викладача, якого вони вважають авторитетним.

Обговорення: аналіз виділених спільних характеристик, створення узагальненого портрета викладача та презентація.

16. Авторитарний чи демократичний викладач

Форма: групова робота.

Завдання: учасники грають ролі викладачів двох стилів (авторитарного та демократичного) у навчальній ситуації (наприклад: пояснення складного матеріалу, відповідь на запитання здобувача вищої освіти). Спостерігачі аналізують реакцію здобувачів вищої освіти, рівень залученості та ефективність викладання.

Обговорення: які методи є ефективними; як балансувати між вимогливістю та повагою.

Тема 3. Розроблення навчальних занять

Мета завдань: ознайомлення з основними принципами, методами та підходами до розроблення навчальних занять у закладах вищої освіти; формування вмінь і навичок планування та створення структурованих, інтерактивних і ефективних занять відповідно до освітніх стандартів та потреб здобувачів вищої освіти, умінь використовувати сучасні педагогічні технології, дидактичні матеріали та цифрові ресурси для поліпшення якості навчального процесу.

Інтерактивні завдання

1. "Розпізнай структуру"

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: визначити за наданими фрагментами занять, яку частину заняття наведено: вступ, основну частину чи висновок.

Обговорення: аргументування відповідей.

2. Формулювання цілей

Форма: робота в малих групах.

Завдання: сформулювати цілі для поданих тем занять.

Обговорення: презентація цілей.

3. Конструктор заняття

Форма: робота в малих групах.

Завдання: вибрати методи та інструменти за описом навчальної теми, які зроблять заняття максимально ефективним.

Обговорення: кожна група презентує свої рішення.

4. Розроблення анкети зворотного зв'язку

Форма: робота в малих групах.

Завдання: створити коротку анкету для здобувачів вищої освіти, щоб можна було оцінити ефективність заняття.

Обговорення: презентація напрацювань.

5. Зворотний зв'язок

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за поданими матеріалами (приклади структури занять, формулювання цілей, таблиці з описом інтерактивних методів, картки з темами та ситуаціями для завдань тощо) назвати одну нову ідею чи підхід, які будуть застосовувати у викладацькій діяльності.

Обговорення: презентація відповідей.

Тема 4. Організація та проведення навчальних занять

Мета завдань: формування розуміння основних принципів організації та проведення навчальних занять у закладах вищої освіти, уміння використовувати ефективні методи планування, структуризації та реалізації занять різних форматів (лекційних, семінарських, практичних тощо), уміння визначати цілі й завдання навчання; розвиток навичок застосування сучасних педагогічних технологій, методів активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, інтерактивних методів навчання для підвищення якості освітнього процесу.

Інтерактивні завдання

1. Ідеальне заняття

Форма: індивідуальна робота або робота в малих групах.

Завдання: розробити модель ідеального навчального заняття для вашої спеціальності, зважаючи на методи подання матеріалу, взаємодію зі здобувачами вищої освіти, використання інтерактивних технологій, оцінювання результатів.

Обговорення: презентація у форматі 5-хвилинного пітчингу.

2. Аналіз відеофрагментів навчальних занять

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: переглянути відео з реальних лекцій/семінарів і проаналізувати:

Що було ефективним?

Що варто поліпшити?

Які методи активізації здобувачів вищої освіти використовували?

Обговорення: підсумкова рефлексія.

3. Конструктор заняття

Форма: робота в групах.

Завдання: скласти на основі карток з різними елементами заняття (наприклад: дискусія, візуалізація, кейсовий метод, тестування, проєктна робота тощо) структуру ефективного заняття.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

4. МікрОВикладання

Форма: індивідуальна робота

Завдання: підготувати та провести 5-хвилинний фрагмент заняття, використовуючи активні методи навчання.

Обговорення: зворотний зв'язок за критеріями: чіткість пояснення, залучення здобувачів вищої освіти, використання інтерактивних методів і прийомів.

5. Методи навчання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: відповісти на запитання про сучасні педагогічні технології. Приклади питань:

Який метод краще підходить для розвитку критичного мислення?

Що таке змішане навчання?

Назвіть три принципи ефективного зворотного зв'язку.

Обговорення: форма вікторини.

6. Розроблення плану заняття

Форма: робота в групах.

Завдання: вибрати тему для заняття за профілем дисципліни, розробити план інтерактивного заняття, включити такі елементи: мета і завдання; методи активного залучення здобувачів вищої освіти; методи перевірки знань і методи зворотного зв'язку.

Обговорення: подання плану заняття у формі короткої презентації.

7. Структуруй свою лекцію

Форма: робота в групах.

Завдання: на отриману тему та набір елементів лекції (вступ, основна частина, висновки, наочність тощо) потрібно скласти логічну структуру лекції, пояснюючи вибраний порядок.

Обговорення: презентація результатів.

8. Викладацький пітчинг

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за три хвилини викласти ключову ідею своєї майбутньої лекції так, щоб зацікавити здобувачів вищої освіти.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

9. Аналіз відеолекцій

Форма: групова робота.

Завдання: після перегляду коротких фрагментів відеолекцій проаналізувати:

Чи ефективно подано матеріал?

Які техніки залучення аудиторії використано?

Що можна поліпшити?

Обговорення: колективне створення чекліста ефективної лекції.

10. Експеримент із методами викладання

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: один і той самий фрагмент лекції пояснити, використавши три різні стилі:

традиційний (монолог викладача);

інтерактивний (із запитаннями до слухачів);

гейміфікований (у формі гри, кейсу тощо).

Обговорення: який метод був найефективнішим.

11. Лекція-антистрес

Форма: робота в групах.

Завдання: одна група створює "нецікаву лекцію" (із типовими помилками: монотонність, відсутність візуалізації, перевантажені слайди тощо). Інша група аналізує та пропонує способи її поліпшення.

Обговорення: аналіз і презентація колективних висновків.

12. Майстерність публічного виступу

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести 5-хвилинні лекції на довільну тему, намагаючись утримати увагу здобувачів вищої освіти. Спостерігачі виставляють оцінки за артистизм, динаміку мовлення, взаємодію з аудиторією.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

13. Форс-мажорна ситуація під час лекції

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: на основі карток із форс-мажорними ситуаціями (наприклад: технічний збій, неуважна аудиторія, провокаційні питання) потрібно зімпровізувати і розв'язати ситуацію в режимі реального часу.

Обговорення: аналіз стратегій вирішення.

14. Проведення семінарських занять

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести фрагмент семінарського заняття, на основі інтерактивних завдань залучити аудиторію до обговорення, стимулювати дискусію.

Обговорення: аналіз поданих фрагментів.

15. Конструктор семінарського заняття

Форма: індивідуальна робота або робота в групах.

Завдання: на основі отриманих карток із різними елементами семінару (наприклад: питання для дискусії, групова робота, кейсовий метод, мініпрезентація, рольова гра, мозковий штурм) розробити структуру ефективного семінарського заняття на задану тему.

Обговорення: презентація результатів.

16. Майстерність модерування дискусії

Форма: групова робота (рольова гра); ролі: модератор дискусії та здобувачі вищої освіти, спостерігачі.

Завдання: модератор дискусії на задану тему забезпечує активну участь усіх здобувачів вищої освіти, підтримує конструктивний діалог, запобігає домінуванню окремих учасників та розв'язує можливі конфлікти. Один здобувач вищої освіти є активним учасником дискусії, інший – виконує роль пасивного слухача тощо. Глядачі спостерігають за дискусією, після чого роблять висновки.

Обговорення: аналіз ефективності модерування.

17. Нестандартна аудиторія

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі кейсу з проблемною ситуацією на семінарі (наприклад: здобувачі вищої освіти не підготувалися, один здобувач вищої освіти постійно перебиває інших, група пасивна тощо) потрібно запропонувати стратегію розв'язання цієї ситуації.

Обговорення: презентація найкращих стратегій.

18. Експеримент із методами активного навчання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: застосувати певний метод активного навчання на міні-семінарі та оцінити його ефективність.

Обговорення: взаємний аналіз методів.

19. "Некомпетентний викладач"

Форма: групова робота.

Завдання: одна група готує "неякісний" семінар (наприклад: монотонна розповідь, відсутність інтерактиву, невдале керування групою). Інші аналізують помилки та пропонують, як поліпшити заняття.

Обговорення: формування правил ефективного семінару.

20. Тренування проведення семінару

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести мініпрезентації на вільну тему за своєю спеціальністю у форматі 20 слайдів по 20 с кожен. Це тренує навички чіткого, структурованого та динамічного подання матеріалу.

Обговорення: рефлексія, оцінювання чіткості та залученості.

21. Імпровізація проведення семінару без підготовки

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: на запропоновану тему за три хвилини вигадати план семінару та провести його вступну частину.

Обговорення: оцінити, наскільки логічною та цікавою була імпровізація.

22. Тренінг зі зворотного зв'язку

Форма: рольова гра, ролі: викладач, здобувачі вищої освіти, спостерігачі.

Завдання: на основі конспекту викладач проводить заняття, надає конструктивний зворотний зв'язок зі здобувачами вищої освіти. Кожен із здобувачів вищої освіти виконує певну роль (наприклад, припускається помилок у відповіді, боїться висловлюватися тощо). Викладач має коректно виправляти помилки здобувачів вищої освіти, підтримати того, хто боїться висловлюватися тощо.

Обговорення: формування чекліста ефективного зворотного зв'язку.

Тема 5. Оцінювання результатів навчання

Мета завдань: формування розуміння ролі оцінювання в забезпеченні якості освітнього процесу; розвиток навичок поточного й підсумкового оцінювання для підвищення ефективності навчання здобувачів вищої освіти, уміння критично мислити, аналізувати та поліпшувати процеси оцінювання.

Інтерактивні завдання

1. Аналіз систем оцінювання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису системи оцінювання в різних країнах (наприклад: ECTS, GPA, національні системи) проаналізувати їхні сильні та слабкі сторони й запропонувати оптимальний варіант для своєї освітньої програми.

Обговорення: презентація результатів.

2. Пояснення системи оцінювання

Форма: рольова гра "Викладач – здобувач вищої освіти – адміністрація"; дискусія в групах.

Завдання: викладач пояснює свою систему оцінювання; здобувач вищої освіти ставить критичні питання щодо її справедливості; адміністрація має знайти баланс між вимогами обох сторін.

Обговорення: висновки та пропозиції.

3. Конструювання шкали оцінювання

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі зразка завдання (есе, проект, усний іспит) створити чітку шкалу оцінювання, зокрема критерії, рівні та вагові коефіцієнти.

Обговорення: взаємооцінювання створених шкал.

4. Знаходження помилок

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису оцінювання (наприклад, критеріїв чи підрахунку балів), потрібно знайти логічні, методологічні чи математичні помилки.

Обговорення: презентація виправлень.

5. Викладач і здобувач вищої освіти

Форма: рольова гра; ролі: викладач, здобувач вищої освіти.

Завдання: здобувач вищої освіти висловлює незадоволення оцінкою, викладач аргументує рішення та пояснює критерії оцінювання. Потім ролі змінюються.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

6. Конструктор оцінювання

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: розробити систему оцінювання для конкретного курсу/дисципліни, визначити критерії та рівні оцінювання, обґрунтувати вибір.

Обговорення: презентація системи оцінювання.

7. Чи потрібне оцінювання

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група захищає необхідність оцінювання, друга – доводить, що оцінювання може бути шкідливим або застарілим. Використати наукові аргументи та приклади.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

8. Аналіз прикладів оцінювання

Форма: індивідуальна група.

Завдання: на основі прикладів оцінювання тесту, екзаменаційних відповідей, рефератів тощо проаналізувати, чи відповідають критерії оцінювання, чи є суб'єктивні моменти.

Обговорення можливих способів поліпшення об'єктивності.

9. Створення компетентнісного тесту

Форма: індивідуальна робота або робота в малих групах.

Завдання: створити тест із 5 питань для оцінювання компетентності в певній дисципліні. Використати різні формати (відкрите запитання, тест із вибором відповіді, ситуаційне завдання тощо). Обмінятися тестами та пройти їх.

Обговорення: підсумкова рефлексія.

10. "Сліпе" оцінювання

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: самостійно оцінити роботи і виставити бали за заданими критеріями. Потім порівняти свої оцінки з тими, що поставив викладач.

Обговорення розбіжностей.

11. Конструктор шкали оцінювання

Форма: індивідуальна або групова робота.

Завдання: розробити шкалу оцінювання для письмової роботи, усної презентації або проєктного завдання; зазначити рівні та критерії (логіка викладу, аргументація, грамотність тощо).

Обговорення: презентувати шкалу оцінювання та обговорити її доцільність.

12. Ідеальний спосіб оцінювання

Форма: групова робота.

Завдання: обговорити новітні підходи до оцінювання: гейміфікацію, блокчейн-сертифікати, штучний інтелект; запропонувати ідеальний спосіб оцінювання.

Обговорення способів оцінювання.

13. Оцінювання навичок

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група доводить, що комунікативні навички, критичне мислення, креативність можна оцінити; друга група стверджує, що вони не піддаються об'єктивному вимірюванню.

Обговорення: висновки подають у формі резолюції.

14. Система поточного контролю

Форма: парна або групова робота.

Завдання: розробити і презентувати систему поточного контролю для дисципліни (формати оцінювання, критерії, графік). Інші учасники аналізують систему та пропонують свої доповнення або аргументовану критику.

Обговорення: підбиття підсумків.

15. Розроблення чекліста "Ефективний поточний контроль"

Форма: робота в малих групах.

Завдання: скласти перелік критеріїв, за якими можна оцінити ефективність поточного контролю; оцінити запропоновані методи контролю за цими критеріями.

Обговорення: презентувати результати та обґрунтувати свій вибір.

16. Створення тесту

Форма: індивідуальна або групова робота.

Завдання: розробити тест із теми "Поточний контроль навчальних досягнень здобувача вищої освіти". Створити кілька запитань різного типу (відкриті, закриті, ситуаційні).

Обговорення: аналіз тесту.

17. Аналіз реальних кейсів

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису реальної або змодельованої ситуації, пов'язаної з поточним контролем (наприклад, здобувач вищої освіти систематично не виконує завдання або оскаржує оцінку), проаналізувати ситуацію та запропонувати варіанти її розв'язання на основі принципів академічної доброчесності.

Обговорення: презентування власних висновків.

18. "За" і "проти" традиційних методів контролю

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група аргументує користь традиційних методів поточного контролю (усні відповіді, письмові роботи, тестування), друга – обстоює переваги сучасних інтерактивних методів (портфоліо, самооцінювання, групові проекти).

Обговорення: підбиття підсумків та розроблення оптимальної комбінованої системи контролю.

19. Симуляція розроблення освітньої програми

Форма: робота в малих групах.

Завдання: розробити поточний контроль для нової освітньої дисципліни; визначити цілі, критерії оцінювання, форми контролю, способи фіксації результатів.

Обговорення: презентування розробленої системи та обговорення її ефективності.

Тема 6. Розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача

Мета завдань: розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача, потрібних для ефективної педагогічної діяльності; формування комунікативних навичок, а також усвідомленого підходу до власного професійного розвитку, самоменеджменту та педагогічної рефлексії; формування вміння застосовувати методи саморефлексії та особистісного розвитку в професійній діяльності для підвищення якості викладання та взаємодії зі здобувачами вищої освіти.

Інтерактивні завдання

1. Викладач у кризовій ситуації

Форма: робота в малих групах.

Завдання: на основі опису педагогічної ситуації (наприклад: конфлікт із здобувачами вищої освіти, технічні проблеми під час онлайн-лекції, байдужість здобувачів вищої освіти тощо) кожній групі потрібно розробити рішення, використовуючи критичне мислення, комунікативні навички та емоційний інтелект.

Обговорення: презентація рішень.

2. Інтерактивна дискусія

Форма: рольова гра.

Завдання: здобувач вищої освіти виконує роль агресивного, байдужого або надто активного; викладач має застосувати навички емпатії, комунікації та мотивації.

Обговорення: після кожної сценки – аналіз дій та пошук кращих рішень.

3. Дебати "Яким має бути сучасний викладач?"

Форма: робота в двох групах.

Завдання: перша група наводить аргументи за традиційний стиль викладання, друга – за інноваційний стиль викладання; кожна група готує аргументи та контраргументи.

Обговорення: спільний аналіз та пошук балансу між обома підходами.

4. Самооцінка та рефлексія "Я – викладач"

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: кожен із групи відповідає на запитання:

Якими навичками та якостями я володію як викладач?

Які аспекти хочу поліпшити?

Як я можу це зробити?

Обговорення: обмін ідеями щодо особистісного розвитку.

5. Ситуаційний тренажер

Форма: робота в парах або малих групах.

Завдання: витягнути картку із ситуацією (наприклад: здобувач вищої освіти запізнюється на всі пари, хтось відволікає увагу на телефон, здобувачі вищої освіти не беруть участі в дискусії тощо). Один грає роль викладача, інші – здобувачів вищої освіти. Потрібно знайти ефективний спосіб взаємодії.

Обговорення: після кожної сценки – аналіз альтернативних стратегій.

6. Як зацікавити здобувачів вищої освіти?

Форма: робота в двох групах.

Завдання: кожна група генерує ідеї для залучення здобувачів вищої освіти до активного навчання. Варіанти містять інтерактивні методи, цифрові інструменти, ігрові елементи тощо.

Обговорення: найкращі ідеї подають у формі презентації або чекліста.

7. Викладацький батл

Форма: робота в парах або малих групах.

Завдання: за п'ять хвилин підготувати мінілекцію або пояснення отриманої теми (наприклад: "Мотивація здобувачів вищої освіти", "Як ефективно оцінювати знання?"), використовуючи найкращі педагогічні практики.

Обговорення: оцінюють виступ за критеріями: чіткість, зацікавленість, інтерактивність.

Тема 7. Розвиток педагогічної техніки

Мета завдань: формування та вдосконалення педагогічної техніки викладача, зокрема розвиток голосу, дикції, невербальної комунікації, управління увагою аудиторії та контролем емоцій; формування вмінь використовувати ефективні методи взаємодії зі здобувачами вищої освіти, розвивати виразність мовлення та впевненість у викладанні, а також освоєння прийомів імпровізації й адаптації до різних педагогічних ситуацій.

Інтерактивні завдання

1. Викладач як оратор

Форма: групова робота.

Завдання: виконання вправ на дикцію (скоромовки, артикуляційна гімнастика); читання текстів із різною емоційною виразністю (спокійно, упевнено, з ентузіазмом, із підкресленою інтонацією).

Обговорення: аналіз аудіозаписів власного мовлення та вдосконалення голосових характеристик.

2. Без слів

Форма: групова робота.

Завдання: передати певну педагогічну ситуацію (наприклад: заохочення здобувача вищої освіти до відповіді, здивування, критичне ставлення) без слів – лише жестами, мімікою, позою.

Обговорення: потрібно вгадати ситуацію та проаналізувати ефективність невербальної комунікації викладача.

3. Мікролекція "Педагогічна імпровізація"

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: за три хвилини потрібно підготувати коротку 2-хвилинну імпровізовану мінілекцію на випадково отриману тему, використовуючи техніки виразного мовлення та невербальної взаємодії.

Обговорення: оцінювання аудиторією за критеріями: чіткість, емоційність, упевненість.

4. Контроль емоцій

Форма: рольова гра.

Завдання: здобувачі вищої освіти ставлять викладачу провокаційні запитання, відволікаються або висловлюють критику. Завдання викладача – професійно та спокійно реагувати, використовуючи педагогічну техніку емоційної регуляції.

Обговорення: аналіз сильних та слабких моментів реакцій викладача.

5. Від пасивного до активного здобувача вищої освіти

Форма: рольова гра.

Завдання: викладач має залучити пасивного, мовчазного або незацікавленого здобувача вищої освіти до активної участі за допомогою голосу, жестів, міміки, постановки питань.

Обговорення: аналіз ефективних стратегій взаємодії.

6. "Педагогічний театр"

Форма: групова робота.

Завдання: розіграти сценку на основі отриманої ситуації з викладацької практики (наприклад, здобувач вищої освіти запізнюється, відволікається, не хоче відповідати), демонструючи правильне та неправильне застосування педагогічної техніки.

Обговорення: аналіз після кожної сценки.

7. Оцінювання власної педагогічної техніки

Форма: індивідуальна робота.

Завдання: провести коротку презентацію на вільну тему. Інші учасники фіксують сильні та слабкі сторони мовлення того, хто виступає, невербальну комунікацію та взаємодію з аудиторією.

Обговорення: спільне вироблення рекомендацій.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Університет використовує 100-бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Оцінювання проводять під час практичних занять. Його спрямовано на перевірку рівня готовності до виконання конкретної роботи, що оцінюють за сумою набраних балів. Форма семестрового контролю – залік. Для дисциплін із формою семестрового контролю "залік": максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Накопичування балів, що відбувається протягом поточного контролю, відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Накопичування балів з навчальної дисципліни

№ з/п	Контрольні заходи	Кількість балів
1	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 1	8
2	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 1	8
3	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 2	8
4	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 2	8
5	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 3	8
6	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 3	8
7	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 4	8
8	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 4	8
9	Підготовка доповіді з презентацією до теми 5	10
10	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 6	8
11	Опрацювання літератури і виконання письмового завдання за темою 7	8
12	Модульний тест	10
	Усього	100

Рекомендована література

Основна

1. Короткова Ю. М., Новікова О. О., Мухіна Г. В. Основи педагогічної майстерності й творчості викладача закладу вищої освіти : навч. посіб. / Ю. М. Короткова, О. О. Новікова, Г. В. Мухіна. Київ : ДонДУВС, 2023. 124 с.
2. Основи педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. / упоряд. Н. Мачинська, А. Федорович, Н. Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с.

Додаткова

3. Бондар В. І. Теорія і практика педагогічної майстерності. Київ : Либідь, 2017. 384 с.
4. Горохівська Т. М., Гомонюк О. М., Плахотнюк Г. М. Використання інноваційних педагогічних технологій у процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності викладачів в умовах підвищення кваліфікації // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ "Друк плюс", 2021. Вип. 60. С. 365–374.
5. Мирончук Н. М. Професійне вигорання викладача вищої школи: чинники, ознаки, способи протидії // Теоретичні і методичні засади розвитку і самовдосконалення особистості педагога-новатора в контексті модернізації нової української школи : зб. наук.-метод. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2017. С. 62–67.
6. Педагогічна майстерність викладача професійної освіти : метод. вказівки до вивчення навч. дисципліни / уклад. Ю. С. Красильник. Київ : КНУБА, 2022. 56 с.
7. Приліпко В., Ірха А., Савастру Н. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у контексті цифрової трансформації освіти // Перспективи та інновації науки. 2023. № 14 (32). С. 390–400.
8. Семеновська Л., Даниско О. Професійна компетентність викладача вищої школи як чинник інноваційних змін в освіті // Педагогічні науки. 2022. № 80. С. 42–46.
9. Теорія та практика управління педагогічним процесом : матеріали VI міжнар. наук.-метод. конф., присвяч. вшануванню пам'яті Полторака Валентина Семеновича, м. Одеса, 26–28 трав. 2021 р. / відп. за вип. А. В. Полторак. Одеса : Астропринт, 2021. 91 с.

Зміст

Вступ.....	3
Тема 1. Педагогічна майстерність викладача в контексті тенденцій розвитку вищої освіти	5
Тема 2. Функції професійної діяльності та професійна компетентність викладача	8
Тема 3. Розроблення навчальних занять	12
Тема 4. Організація та проведення навчальних занять.....	13
Тема 5. Оцінювання результатів навчання	18
Тема 6. Розвиток загальних компетентностей та особистісних якостей викладача	23
Тема 7. Розвиток педагогічної техніки	25
Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти	26
Рекомендована література.....	28
Основна	28
Додаткова	28

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ТРЕНІНГ КУРС: ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ

**Методичні рекомендації до виконання
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля"
освітньої програми "Підприємництво та торгівля"
третього (освітньо-наукового) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Дементьєва** Тетяна Іванівна
Полякова Ганна Анатоліївна

Відповідальний за видання *Т. Ю. Погорєлова*

Редактор *Н. Г. Войчук*

Коректор *Н. В. Завгородня*

План 2025 р. Поз. № 8 ЕВ. Обсяг 30 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61165, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*